

Małgorzata D. Zielińska

Fundusze europejskie jako źródło finansowania jednostek oświatowych na przykładzie przedszkola niepublicznego w Dębem Wielkim

Studia z Teorii Wychowania 6/4 (13), 175-201

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata D. Zielińska

Fundusze europejskie jako źródło finansowania jednostek oświatowych na przykładzie przedszkola niepublicznego w Dębem Wielkim

Wstęp

Przyjęcie przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej otworzyło przed naszym krajem nowe możliwości. Jedną z nich było korzystanie w większym niż wcześniej stopniu z funduszy europejskich. Zgodnie z priorytetami wydatków na cele społeczne państwa, w dużym stopniu miały być one wykorzystywane na wyrównywanie szans edukacyjnych Polaków. Przeznaczanie funduszy europejskich na cele oświatowe musiało w pierwszym rządzie objąć instytucje i przedsięwzięcia mieszczące się w systemie oświaty, a więc w strukturze jednostek organizacyjnych zapewniających naukę, wychowanie i opiekę ujętych w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).¹ W systemie tym znajdują się instytucje oferujące świadczenia oświatowe w zakresie wychowania przedszkolnego, a więc w fazie poprzedzającej naukę na poziomie podstawowym. Wśród tych instytucji na pierwszym miejscu znajdują się przedszkola. Środki europejskie przeznaczone na wyrównywanie szans edukacyjnych objęły także instytucje przedszkolne. Artykuł niniejszy ma na celu podjęcie tego właśnie zagadnienia: wykorzystania funduszy Unii Europejskiej na wychowanie przedszkolne w Polsce.

¹ Z. Bajko, B. Józwick, *Programy operacyjne polityki spójności*, [w:] *Fundusze Unii Europejskiej w Polsce na lata 2007-2013*, red. Z. Bajko, B. Józwick, M. Szewczak, Lublin 2008, s. 147.

Prezentowane rozważania przedstawiają konkretny przypadek użycia środków europejskich na wychowanie przedszkolne w miejscowości wiejskiej Dębe Wielkie w województwie mazowieckim. Ukazują zjawisko wykorzystania tych funduszy jako instrumentu poprawy dostępu do edukacji przedszkolnej przy zaangażowaniu organizacji pozarządowej (Europejska Fundacja Kultury z siedzibą w Katowicach, zarejestrowana w 1992 r.) w tworzenie przedszkola niepublicznego na terenach wiejskich.² Wywody niniejsze jako *case study* mają za zadanie zaprezentowanie tej sytuacji faktycznej w ujęciu krytycznym, a więc ze wskazaniem elementów pozytywnych, jak i negatywnych procesu transferu środków i generowania zmiany społecznej. Przedstawiany materiał został oparty na bazie źródłowej pozyskanej we wspomnianej Fundacji, w źródłach internetowych instytucji pośredniczących i instytucji oświatowych oraz w literaturze z zakresu prawa oświatowego. W procesie tworzenia tekstu, jego autorka odwołuje się bezpośrednio do własnych doświadczeń przy tworzeniu tytułowego przedszkola niepublicznego w Dębe Wielkim.

Wywód tworzący pracę ma następujący porządek. Po niniejszym wstępie następuje prezentacja sytuacji w oświacie polskiej występująca po roku 1989 oraz ukazanie przemian w polskim systemie edukacyjnym. W ślad za tym zarysowano stan środków unijnych przeznaczonych na edukację przedszkolną w województwie mazowieckim w minionej dekadzie. Następnie dokonano prezentacji stanu prawnego wychowania przedszkolnego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem statusu przedszkoli publicznych i niepublicznych. Dalej praca zawiera podstawowe informacje o miejscowości Dębe Wielkie (powiat miński) oraz panującą tam sytuację oświatową w okresie poprzedzającym stworzenie nowej oferty edukacyjnej w zakresie wychowania przedszkolnego przez Europejską Fundację Kultury. W dalszej kolejności następuje prezentacja procesu planowania wykorzystania środków unijnych na wychowanie przedszkolne w przypadku miejscowości Dębe Wielkie przez wskazaną Fundację oraz główne aspekty wdrażania tegoż planu. Ostatnim elementem właściwego wywodu jest próba oceny wykorzystania środków unijnych na przedszkole niepubliczne w Dębe Wielkie. Całość kończy podsumowanie.

² Na temat znaczenia przedsięwzięć finansowanych z funduszy europejskich na terenach wiejskich zob. W. Olejniczak, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, [w:] *Rola projektów europejskich w rozwoju lokalnym i regionalnym*, red. M. Adamowicz, Warszawa 2004, 11-21.

I. Fundusze europejskie, w tym fundusze europejskie na cele oświatowe w Polsce

Charakterystyka procesów zachodzących w obszarze edukacji

Transformacja ustrojowa w Polsce pociągnęła za sobą zmiany niemal we wszystkich sferach życia w naszym kraju. Nie ominęły one także sektora edukacji oraz postaw edukacyjnych Polaków. W okresie od 1993 r. do 2004 r. nastąpił wyraźny wzrost aspiracji edukacyjnych Polaków, a przede wszystkim dotyczących edukacji własnych dzieci (badanie CBOS, 2004). Wiele z tych zmian w sektorze edukacji po 1989 r. było niewątpliwie pozytywnych, ale też można zidentyfikować szereg problemów, z którymi borykał się i boryka nadal system kształcenia, co stanowi bardzo ważne wyzwania dla polskiej oświaty.

Szczególnie istotne jest likwidowanie barier w dostępie do edukacji na szczeblu przedszkolnym, na co ma istotny wpływ poziom wykształcenia rodziców. Boom edukacyjny, który miał miejsce na przestrzeni ostatnich lat spowodował pojawienie się bardzo dużych różnic w poziomie wykształcenia poszczególnych grup wiekowych. Podobne zjawisko miało miejsce w wielu innych krajach UE. W Polsce natomiast znaczne zróżnicowanie w wykształceniu zarysowało się między miastami, gdzie w 2006 r. 19,3% mieszkańców legitymowało się wykształceniem wyższym, a terenami wiejskimi, gdzie wskaźnik takiego wykształcenia sięgał 6,7%. Różnice te odgrywają ważną rolę w podejściu do edukacji przedszkolnej (CBOS 2006).

Z pewnością znowelizowana ustawa o systemie oświaty gwarantująca, iż każda gmina od roku 2015/2016 zapewni czterolatkom, a od roku 2017/2018 nawet trzylatkom, bezpłatne miejsca w przedszkolach i innych placówkach wychowania przedszkolnego, przyczyni się do wzrostu dostępności do edukacji i opieki przedszkolnej, niemniej oznacza to przede wszystkim coraz większe nakłady finansowe na stworzenie tych miejsc. Jak widać, czynnik finansowy ma również niebagatelny wpływ na upowszechnienie edukacji przedszkolnej. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, finansowanie oświaty, w tym edukacji i opieki przedszkolnej, jest zadaniem własnym jednostek samorządowych.

Wprawdzie od roku 2005 wydatki gmin i miast na prawach powiatu stopniowo wzrastają³, niemniej potrzeby związane z propagowaniem i prowadzeniem edukacji przedszkolnej nadal są ogromne. Polska bowiem

³ *Spółeczeństwo w drodze do wiedzy. Raport o stanie edukacji 2010*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2011, s. 79-90.

w dalszym ciągu w zakresie upowszechniania edukacji i opieki przedszkolnej na tle innych państw europejskich znacznie odstaje. Badania GUS pokazują nawet, że w wielu przypadkach samorządy są zmuszone finansować oświatę ze środków własnych, gdyż subwencja oświatowa nie wystarcza na pokrycie wszystkich wydatków związanych z prowadzeniem placówek oświatowych. Przykładowo, stosunek wydatków gmin na oświatę i wychowanie do oświatowej części subwencji ogólnej przekazywanej gminom wyniósł 152% w 2006 roku i 156% w 2009 roku (dla powiatów wyniósł odpowiednio 90,7% i 89,3%).⁴

Przed systemem finansów publicznych w Polsce stoi wiele wzywań, stąd nakłady na publiczną oświatę, w tym na prowadzenie przedszkoli, mogą być zagrożone ze względu na poszukiwanie oszczędności w budżecie centralnym i w budżetach samorządów. Taka sytuacja może przyczynić się do zredefiniowania pojęcia oświaty publicznej. Coraz większe znaczenie bowiem w prowadzeniu placówek oświatowych będzie miało finansowanie zewnętrzne, w tym prywatne nakłady na edukację i pochodzące ze środków Unii Europejskiej. To ostatnie źródło finansowania staje się możliwe dzięki kolejnej ogromnej dotacji, którą udało się Polsce pozyskać w nowej perspektywie 2014-2020.

Dostęp do usług edukacyjnych na poziomie przedszkolnym

Popularna fraza „Wszystkiego, co najważniejsze nauczyłem się w przedszkolu” nabiera jeszcze większego znaczenia w kontekście obecnych zmian w obszarze edukacji. Edukacja przedszkolna nie tylko kładzie podwaliny dla dalszego kształcenia, ale także jest czynnikiem przeciwdziałania marginalizacji społecznej.⁵ Tymczasem na podstawie badań przeprowadzonych na potrzeby stworzenia jednego z programów unijnej perspektywy 2007-2014 – Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, w Polsce do przedszkola uczęszczało ok. 41% dzieci w wieku 3–5 lat (badanie CBOS), podczas gdy w większości krajów UE wskaźnik ten przekraczał 70%. Zastrzec należy, iż zarysowało się wówczas ogromne zróżnicowanie między miastami (58%) a terenami wiejskimi (19%). Najmniej miejsc przedszkolnych znajduje się w ubogich gminach, a dzieci gorzej wykształconych rodziców rozpoczynają edukację znacznie później niż dzieci z rodzin o wyższym poziomie wykształcenia

⁴ W. Kołodziejczyk, M. Polak, *Jak będzie zmieniać się edukacja? Wyzwania dla polskiej szkoły i ucznia*, Instytut Obywatelski, Warszawa 2011, s. 12.

⁵ M. Sikora-Gaca, *Fundusze europejskie w teorii i praktyce. Znaczenie perspektywy finansowej 2007-2013 i 2014-2020 dla Polski*, [w:] *Fundusze europejskie w teorii i praktyce. Edukacja, gospodarka, kultura i społeczeństwo*, red. M. Sikora-Gaca, U. Kosowska, Warszawa 2014, s. 22.

rodziców. Nierównomierny dostęp do edukacji przedszkolnej zaobserwować można było również na poziomie regionów. Regiony o gospodarce silniej uzależnionej od rolnictwa, słabiej zurbanizowane, a tym samym wykazujące słabszy stopień rozwoju społeczno-gospodarczego wykazują znacznie niższy stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej niż regiony uprzemysłowione i silnie zurbanizowane.⁶

Środki unijne na edukację przedszkolną w województwie mazowieckim

Z chwilą akcesji do Unii Europejskiej w 2004 r. Polska miała przywilej korzystania z dotacji unijnych, które w kolejnych okresach programowania (tj. 2007-2013 i 2014-2020) przybierały rekordowe wysokości. Inwestycja w kapitał ludzki, a w tym w rozwój sektora edukacji stał się priorytetowym zadaniem i jednym z głównych celów programów operacyjnych.⁷ To właśnie wyrównywanie szans edukacyjnych wśród dzieci w wieku przedszkolnym było jednym z celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Dlatego też, w perspektywie finansowej w latach 2007-2013, jednym z ważniejszych obszarów wsparcia była właśnie edukacja przedszkolna.⁸

W nawiązaniu do badań wykazujących słabości w obszarze edukacji przedszkolnej, twórcy Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL przewidzieli wsparcie dla beneficjentów w ramach Poddziałania 9.1.1 *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej*. To dzięki temu wsparciu, podejściu systemowemu i wdrożeniu bardziej elastycznych form edukacji przedszkolnej, najbardziej dynamiczny wzrost upowszechnienia edukacji przedszkolnej odnotowany został właśnie na terenach wiejskich, ale nie tylko. Zapewniono równy i szeroki dostęp do przedszkoli (zniwelowano w znacznym stopniu różnice pomiędzy miastem i wsią) oraz umożliwiono wczesne wykrywanie barier edukacyjnych.

Na podstawie danych Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych⁹, w latach 2007-2013 w województwie mazowieckim przekazano

⁶ Program Operacyjny Kapitał Ludzki, *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 14 stycznia 2015 r., s. 54.

⁷ M. Lejczyk, R. Poźdźnik, *Fundusze unijne. Zasady finansowania projektów ze środków unijnych w Polsce w latach 2007-2013*, Lublin 2010, s. 169.

⁸ *Fundusze Unii Europejskiej w Polsce na lata 2007-2013*, red. Z. Bajko, B. Józwiak, M. Szewczak, Lublin 2008, s. 170.

⁹ E. Al-Tawil, *Rozwój edukacji przedszkolnej dzięki funduszom europejskim*, [w:] <http://mazowia.eu/aktualnosci/rozwój-edukacji-przedszkolnej-dzieki-funduszom-europejskim>.

na dofinansowanie edukacji przedszkolnej ponad 172 mln zł. Dzięki tym funduszom powstało 345 przedszkoli, punktów przedszkolnych i innych form edukacji oraz zespołów przedszkolnych. Ponadto utworzono dodatkowe miejsca przedszkolne w 475 placówkach już istniejących. Efektem tego jest odnotowany 20% wzrost upowszechnienia edukacji przedszkolnej w grupie 3-5 lat. Na obecnym etapie (rok 2015) w województwie mazowieckim z edukacji przedszkolnej korzysta już 81% pięcioletków.¹⁰

Wsparcie finansowe ze środków europejskich na edukację przedszkolną miało na omawianym obszarze charakter kompleksowy i obejmowało zarówno koszty związane z funkcjonowaniem placówki np.: koszty lokalu i jego dostosowania, koszt zapewnienia kadry pedagogicznej i wyżywienia, jak również koszty finansowania dodatkowych zajęć dla przedszkolaków. Na wsparcie mogli także liczyć rodzice dzieci uczęszczających do przedszkola.

II. Status prawny przedszkola w Polsce

Pojęcie przedszkola i regulacje prawne dotyczące przedszkola w Polsce

Przedszkola są jednostkami organizacyjnymi stanowiącymi element polskiego systemu oświaty.¹¹ Reguluje to w szczególności art. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹² (oznaczana dalej skrótem „USO”), który głosi m.in.: „System oświaty obejmuje: przedszkola, w tym z oddziałami integracyjnymi, przedszkola specjalne oraz inne formy wychowania przedszkolnego”. Przedszkola zapewniają naukę, wychowanie i opiekę w fazie poprzedzającej świadczenia oświatowe właściwe szkole podstawowej.¹³ Jedną ze sformułowanych przez przedstawicieli nauki definicji przedszkola brzmi: „Przedszkole jest placówką dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, działającą na podstawie przepisów u.s.o. założoną lub wpisaną do ewidencji prowadzonej przez gminę, na terenie której się znajduje, realizującą podstawę programową wychowania przedszkolnego określoną przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania [...]”¹⁴

html (dostęp: 20 maja 2015 r.).

¹⁰ ARC-Rynek i Badania, *Badanie opinii na temat kształcenia przez całe życie*, Sierpień 2010 r.

¹¹ *System oświaty*, [w:] M. Pyter, A. Balicki, *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2014, s. 256.

¹² T.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

¹³ *The System of Education in Poland*, red. M. Smolik i in. Warszawa 2012, s. 25.

¹⁴ *Prawo oświatowe*, red. S.M. Kwiatkowski, K. Gawroński, Warszawa 2013, s. 148.

Pozycję prawną przedszkoli określają przepisy rangi ustawowej z Konstytucją RP z 1997 r. na czele oraz akty wykonawcze.

Wśród podkonstytucyjnych aktów rangi ustawowej należy wskazać w szczególności:

- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 191
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.
- Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991 r., Nr 120 poz. 526
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., Dz.U. z 1998 r. Nr 51 poz. 318
- Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej, Dz.U. z 2004 r. Nr 49 poz. 463.

Do aktów wykonawczych określających status przedszkoli należą w szczególności:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, Dz.U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki, Dz.U. z 2001 r. Nr 135 poz. 1516 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie Dz.U. z 2002 r. Nr 75 poz. 690, z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu uprawnień i obowiązków nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych placówkach prowadzonych przez kościelne osoby prawne, Dz.U. z 2002 r. Nr 204 poz. 1722 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 marca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków udzielania i cofania zezwolenia na założenie szkoły lub placówki

- publicznej przez osobę prawną lub osobę fizyczną, Dz.U. z 2004 r. Nr 46 poz. 438 z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2007 r. uchylające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. z 2007 r. Nr 136 poz. 960
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, Dz.U. z 2007 r. Nr 214 poz. 1579 z późn. zm.
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek, Dz. U. Nr 184, poz. 1436, z późn. zm.
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1324, z późn. zm.
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania, Dz.U. z 2010 r. nr 161 poz. 1080 z późn. zm.
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. z 2012 r. poz. 977
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej, Dz.U. z 2013 r. poz. 380
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy

psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. z 2013 r. poz. 532

- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 września 2013 r. w sprawie ustanowienia dnia 20 września Ogólnopolskim Dniem Przedszkolaka, M.P. z 2013 r. poz. 754
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 sierpnia 2013 r. w sprawie udzielania gminom dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie zadań w zakresie wychowania przedszkolnego, Dz.U. z 2013 r. poz. 956, z późn. zm.
- Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, Dz.U. z 2014 r. poz. 263
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 marca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2014 r. poz. 478
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2014 r. w sprawie maksymalnych cen mleka i przetworów mlecznych dostarczanych do przedszkoli i szkół w roku szkolnym 2014/2015, Dz.U. z 2014 r. poz. 721
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. z 2014 r. poz. 803
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży, Dz.U. z 2014 r. poz. 1150
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz.U. z 2014 r. poz. 1170

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie wymagań ochrony przeciwpożarowej, jakie musi spełniać lokal, w którym jest prowadzone przedszkole utworzone w wyniku przekształcenia oddziału przedszkolnego lub oddziałów przedszkolnych zorganizowanych w szkole podstawowej, Dz.U. z 2015 r. poz. 20
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 stycznia 2015 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia, Dz.U. z 2015 r. poz. 31
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 2015 r. w sprawie maksymalnych cen mleka i przetworów mlecznych dostarczanych do przedszkoli i szkół w roku szkolnym 2015/2016, Dz.U. z 2015 r. poz. 753

Podstawowym aktem ustawowym dotyczącym przedszkoli jest USO.¹⁵ Ustawa ta normuje położenie prawne przedszkoli wprost lub w przepisach dotyczących szkół i placówek, jeżeli nie wyklucza tego treść danego przepisu.

Typy przedszkoli

Wśród przedszkoli wyróżnia się przedszkola, przedszkola z oddziałami integracyjnymi i przedszkola specjalne. Ustawa o systemie oświaty (art. 5 ust. 5) zna także instytucję „innych form wychowania przedszkolnego”.¹⁶

Zgodnie z art. 5 ust. 1-2 USO przedszkole może być placówką publiczną lub niepubliczną. Może je założyć i prowadzić jednostka samorządu terytorialnego, inna osoba prawna lub osoba fizyczna (organy założycielskie i prowadzące). Status przedszkola publicznego („publiczną formę”) może posiadać także przedszkole założone przez podmiot niepubliczny, to jest przez osobę fizyczną lub niepubliczną osobę prawną (art. 6 ust. 2a USO).

¹⁵ B. Dyrda i in., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*, Katowice 2008, s. 40.

¹⁶ *The System of Education in Poland*, s. 25.

Publiczny profil przedszkola wiąże się z obowiązkiem (art. 6 ust. 1 USO):

- „1) realizacji programów wychowania przedszkolnego uwzględniających podstawę programową wychowania przedszkolnego;
- 2) zapewnienia bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki w czasie ustalonym przez organ prowadzący, nie krótszym niż 5 godzin dziennie;
- 3) przeprowadzania rekrutacji dzieci w oparciu o zasadę powszechnej dostępności;
- 4) zatrudniania nauczycieli posiadających ustawowo określone kwalifikacje.”

Przedszkole niepubliczne nie ma obowiązku zapewnienia bezpłatnych usług oświatowych (nauczanie, wychowanie i opieka) oraz przeprowadzania rekrutacji dzieci w oparciu o zasadę powszechnej dostępności. Minimalny czas działania przedszkola w ciągu dnia wynosi 5 godzin.¹⁷

Organ założycielski i prowadzący przedszkole

Prowadzenie przedszkola publicznego i innych publicznych form wychowania przedszkolnego jest zadaniem oświatowym gmin. Prowadzenie publicznych form wychowania przedszkolnego przez podmioty niepubliczne uwarunkowane jest uzyskaniem zezwolenia właściwej terytorialnie gminy (art. 59a ust. 1 USO). Organ prowadzący przedszkole, podobnie jak także organy prowadzące szkoły i placówki w rozumieniu USO mają obowiązek zapewnić odpowiednie warunki działania takiej placówki, „w tym bezpieczne i higieniczne warunków nauki, wychowania i opieki”, warunki dla kształcenia specjalnego, mają powinność przeprowadzenia remontów obiektów przeznaczonych na przedszkola oraz inwestycji z tego zakresu, zagwarantowania obsługi administracyjnej we wszystkich niezbędnych aspektach, a także wyposażenia przedszkola w sprzęt i pomoce umożliwiające realizację celów statutowych tej instytucji (art. 5 USO).¹⁸

Utworzenie i zniesienie przedszkola

Procedurę założenia przedszkola publicznego przez osobę prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego lub przez osobę fizyczną reguluje szczegółowo rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 marca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków

¹⁷ Tamże, s. 26.

¹⁸ *Organy założycielskie i prowadzące*, [w:] M. Pyter, A. Balicki, *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, s. 266.

udzielania i cofania zezwolenia na założenie szkoły lub placówki publicznej przez osobę prawną lub osobę fizyczną (Dz.U. z 2004 r. nr 46 poz. 438 z późn. zm.). Ten akt stwierdza, iż zezwolenie na założenie przedszkola jest udzielane (decyzja administracyjna organu gminy) w sytuacji gdy: „1) statut lub inny dokument stanowiący podstawę funkcjonowania osoby prawnej będącej założycielem przewiduje prowadzenie przez nią działalności oświatowej; 2) projekt aktu założycielskiego i projekt statutu [przedszkola] [...] są zgodne z przepisami ustawy i aktów prawnych wydanych na jej podstawie; 3) warunki lokalowe oraz wyposażenie [przedszkola] [...] w pomoce dydaktyczne i sprzęt zapewniają realizację statutowych zadań [przedszkola], w tym bezpieczne i higieniczne warunki nauki, wychowania i opieki; 4) nauczyciele posiadają kwalifikacje wymagane do zatrudnienia w [przedszkolu] [...]; 5) utworzenie [przedszkola] [...] w miejscowości wskazanej przez założyciela stanowi korzystne uzupełnienie sieci [przedszkoli] [...] w tej miejscowości, gminie, powiecie, województwie lub regionie; 6) w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – proponowany zawód lub zawody są zgodne z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, określoną w odrębnych przepisach.” Prawodawca formułuje wymóg, być zezwolenie na założenie przedszkola było poprzedzone pozytywną opinią kuratora oświaty.

Przedszkole niepubliczne tworzone jest w sposób mniej sformalizowany. Dokonuje się to poprzez wpis do ewidencji prowadzonej przez gminę (art. 82 ust. 1 USO). Nie jest wymagane zezwolenie organu samorządu terytorialnego. Elementy zgłoszenia do ewidencji określone są w ust. 2 przywołanego właśnie przepisu ustawy o systemie oświaty. Wykreślenie przedszkola z ewidencji statuowane jest art. 83 USO.¹⁹

Ustawa o systemie oświaty jako jedno z kryteriów utworzenia przedszkola stawia wymóg posiadania przezeń statutu. Statut taki powinien w szczególności określać (art. 60):

- nazwę i typ tej jednostki oraz jej cele i zadania,
- organ prowadzący przedszkole,
- organy przedszkola i ich kompetencje,
- organizację przedszkola,
- zakres zadań nauczycieli i innych pracowników przedszkola,
- prawa i obowiązki dzieci, w tym przypadki, w których dziecko może zostać skreślone z listy podopiecznych przedszkola.

¹⁹ *Prawo oświatowe*, s. 154-155.

Dyrektor przedszkola

Podmiot tworzący przedszkole ma obowiązek określenia w statucie tej jednostki jej organów. Wśród organów kluczowe znaczenia posiada dyrektor przedszkola, który kieruje tą placówką we wszystkich aspektach jej działania, w tym wykonuje czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego. Kryteria stawiane kandydatom na dyrektorów przedszkoli publicznych regulowane są w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek (Dz. U. Nr 184, poz. 1436, z późn. zm.). Unormowań tych nie stosuje się do dyrektorów przedszkoli niepublicznych. Organ prowadzący placówkę niepubliczną posiada większą swobodę w doborze kandydatów na stanowisko dyrektora przedszkola niż organ jednostki publicznej lub niepublicznej posiadającej prawa publiczności. Jeżeli dyrektor przedszkola niepublicznego nie posiada kwalifikacji pedagogicznych niezbędnych do wykonywania nadzoru pedagogicznego, które są określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1324, z późn. zm.), niezbędne jest powierzenie czynności z tego zakresu nauczycielowi zatrudnionemu w przedszkolu legitymującemu się odpowiednimi uprawnieniami.

Wśród obowiązków dyrektora przedszkola publicznego należy wymienić w szczególności:

- kierowanie całokształtem spraw przedszkola,
- reprezentowanie przedszkola na zewnątrz,
- pełnienie funkcji zwierzchnika służbowego pracowników przedszkola,
- pełnienie obowiązków organu nadzoru pedagogicznego,
- przewodniczenie radzie pedagogicznej przedszkola,
- współpraca z radą rodziców,
- zapewnienie warunków realizacji zadań oświatowych (nauczanie, wychowanie i opieka),
- zapewnienie ochrony praw dziecka i praw pracowniczych.²⁰

Dyrektor przedszkola publicznego jest powoływany w drodze konkursu.²¹

²⁰ *Dyrektor szkoły*, [w:] M. Pyter, A. Balicki, *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, s. 50nn.

²¹ Tamże, s. 57.

Nauczyciele przedszkola

Status nauczycieli zatrudnionych w przedszkolu określa w szczególności USO oraz ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (zob. art. 5b USO).²² Na poziomie aktu wykonawczego kwalifikacje tej grupy pracowniczej normuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2009 r. Nr 50 poz. 400, z późn. zm.).

Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego

Pośród obowiązków edukacyjnych określonych w USO (obok obowiązku szkolnego i obowiązku nauki) występuje obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego (art. 14 ust. 3). Obecnie ujęty został m.in. w formie przepisu w brzmieniu: „3. Dziecko w wieku 5 lat jest obowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu lub w innej formie wychowania przedszkolnego.” Elementem tego obowiązku są powinności rodziców lub opiekunów prawnych w zakresie dokonania zgłoszenia dziecka do placówki przygotowania przedszkolnego oraz zapewnienie uczęszczania dziecka na zajęcia wychowania przedszkolnego (art. 14b USO). Z dniem 1 września 2017 r. wejdzie w życie przepis ustawy o systemie oświaty brzmiący: „3b. Dzieci w wieku 3 i 4 lat mają prawo do korzystania z wychowania przedszkolnego w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego.” Należy zauważyć, iż obecnie świadczeniami przedszkolnymi objęte są dzieci w wieku od 3 roku życia. W omawianej ustawie występuje pojęcie sieci placówek przedszkolnych, analogicznie do pojęcia sieci szkół (art. 14a). Na gminie ciąży obowiązek w zakresie dowozu dzieci do placówek przy uwzględnieniu parametrów drogi do przedszkola, w tym dzieci niepełnosprawnych.²³

Zagadnienia programowe

W aspekcie programowym, przedszkola wszystkich typów mają obowiązek realizować podstawę programową wychowania przedszkolnego, pod którym to pojęciem należy rozumieć opis sposobu realizacji celów wychowania lub kształcenia oraz treści nauczania ustalonych odpowiednio w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. Na mocy art. 13a ust.

²² *Nauczyciel*, [w:] M. Pyter, A. Balicki, *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, s. 103-104.

²³ *Prawo oświatowe*, s. 159-162.

1 przedszkola mają obowiązek prowadzenia zajęć służących rozwojowi sprawności fizycznej dzieci.²⁴ Istotnym elementem wychowania przedszkolnego jest zapewnienie dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, której szczegółowe zasady określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2013 r. poz. 532).²⁵

Zagadnienia finansowe

Publiczne formy wychowania przedszkolnego oferują bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę. USO dopuszcza pobieranie opłat za świadczenia oświatowe czynione w czasie przekraczającym czas bezpłatnych świadczeń w tych placówkach. Wysokość opłat oraz warunki zwolnień z tych opłat określa rada gminy. Natomiast „Publiczne przedszkola oraz publiczne inne formy wychowania przedszkolnego, prowadzone przez osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego i osoby fizyczne, pobierają opłaty za korzystanie z wychowania przedszkolnego w wysokości nie wyższej niż wysokość opłat ustalonych przez radę gminy [...]” We wszystkich placówkach może nastąpić zwolnienie z opłat lub obniżenie ich wysokości. Wysokość opłat w przedszkolach niepublicznych określa organ prowadzący (art. 14 ust. 5 USO).²⁶

Wymagania techniczno-budowlane względem obiektów przeznaczonych na cele wychowania przedszkolnego

Obiekt, w którym realizowane są zadania z zakresu wychowania przedszkolnego musi spełniać kryteria natury technicznej określone w przepisach prawa. W szczególności zastosowanie znajdują tu unormowania rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. nr 75 poz. 690, z późn. zm.). Wychowanie przedszkolne może być ponadto realizowane wyłącznie w warunkach spełniających standardy o charakterze sanitarno-epidemiologicznym i z zakresu ochrony zdrowia dziecka i pracowników.²⁷

²⁴ *The System of Education in Poland*, s. 27-28.

²⁵ *Prawo oświatowe*, s. 152.

²⁶ Tamże, s. 151.

²⁷ Zob. szerzej: *Wymagania techniczne i eksploatacyjne obiektów oświatowych*, [w:] *Prawo oświatowe*, s. 707-729.

Nadzór pedagogiczny

Jednostki wychowania przedszkolnego jako instytucje, w których realizowany jest proces oświatowy, podlegają nadzorowi pedagogicznemu.²⁸ Pierwszym organem, który wykonuje czynności w tym zakresie jest dyrektor przedszkola. Jak już zaznaczono, w przedszkolu niepublicznym jeśli dyrektor nie posiada kwalifikacji określonych w powołanym wcześniej rozporządzeniu o nadzorze, obowiązki te wykonuje wskazana przez organ prowadzący osoba legitymująca się kwalifikacjami z tego zakresu. Organem zewnętrznym w stosunku do jednostki przedszkolnej wykonującym zadania nadzoru pedagogicznego jest kurator oświaty.²⁹ Art. 31 ust. 1 stanowi w tym zakresie: „Kurator oświaty, w imieniu wojewody, wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty określone w ustawie i przepisach odrębnych na obszarze województwa, a w szczególności: 1) sprawuje nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego [...]”.³⁰

III. Powstanie i rozwój Przedszkola Niepublicznego Europejskiej Fundacji Kultury „Euromisie” w Dębem Wielkim jako efekt wykorzystania funduszy europejskich

1. Podstawowe dane o Dębem Wielkim

Dębe Wielkie jest wsią położoną przy drodze krajowej nr 2 ciągnącej się z Mińska Mazowieckiego do Warszawy. Do Mińska dzieli ją odległość 8 km a do Warszawy 30 km.³¹ Leży na terenie województwa mazowieckiego i powiatu mińskiego. Jest siedzibą gminy Dębe Wielkie, liczącej w 2015 roku 9474 mieszkańców. Gmina posiada 25 sołectw.³² Wieś Dębe Wielkie w stanie na dzień 27 kwietnia 2015 r. zamieszkiwało 3239 osób.³³ Miejscowość była wzmiankowana w źródłach historycznych w XVI wieku. W dokumencie z 1565 r. wieś określana jest teren dochodowej gospodarki rolnej i leśnej, z 50 domami, 3 młynami i 3 karczmami. Okalające ją obfitujące w wysokie

²⁸ *The System of Education in Poland*, s. 28-29.

²⁹ *Kurator oświaty*, [w:] M. Pyter, A. Balicki, *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, s. 78-83.

³⁰ B. Dyrda i in., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*, s. 85-89.

³¹ Lilla Małgorzata Kłos, *Tradycja Mazowska. Powiat miński*, Warszawa 2011, s. 69.

³² *Położenie gminy Dębe Wielkie*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=15> (dostęp: 25 maja 2015 r.).

³³ *Statystyka*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=32> (dostęp: 25 maja 2015 r.).

(wielkie) dęby lasy stały się powodem nadania miejscowości nazwy „Dębe Wielkie”.³⁴ W 1827 r. odnotowano, iż w miejscowości znajdował się folwark. W XIX wieku przez Dębe przebiegała już droga państwowa z Warszawy do Brześcia, a w 1867 r. zbudowano linię kolejową i stację. Sprawilo to, iż obok działalności rolniczej i leśnej, mieszkańcy wsi zajęli się na większą skalę handlem.³⁵ Dębe Wielkie wpisały się w historię Polski ze względu na bitwy zbrojne, jakie rozegrały się tutaj w trakcie powstania listopadowego w 1831 r., powstania styczniowego 1863 r., wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. i wojny obronnej w 1939 r.³⁶

Po drugiej wojnie światowej do roku 1975 wieś znajdowała się na terenie województwa warszawskiego, w latach 1975-1998 do województwa siedleckiego, a od 1999 leży na terenie województwa mazowieckiego.³⁷

W miejscowości poza zabudową mieszkalną znajduje się m.in. Urząd Gminy, Szkoła Podstawowa im. „Wołyńskiej Brygady Kawalerii”, Gimnazjum Gminne im. „Bohaterów Powstania Listopadowego”, przedszkole publiczne, biblioteka publiczna, parafia rzymskokatolicka, remiza ochotniczej straży pożarnej, obiekty handlowe, dwie stacje kolejowe (Dębe Wielkie i Nowe Dębe Wielkie), ośrodek zdrowia, urząd Poczty Polskiej oraz przedszkole niepubliczne, które jest przedmiotem niniejszej pracy.³⁸

2. Charakterystyka projektu Europejskiej Fundacji Kultury

Przedszkole Niepubliczne Europejskiej Fundacji Kultury „Euromisie” w Dębem Wielkim jest przykładem wykorzystania środków unijnych w ramach poddziałania 9.1.1. *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Powstało ono w ramach projektu pt. „Przedszkole w Gminie Dębe Wielkie – początek przyjaźni z edukacją”, który był realizowany w latach 2012-2013 przez organizację pozarządową pn. Europejska Fundacja Kultury i zaistniało początkowo jako inna forma wychowania przedszkolnego.

³⁴ *Historia miejscowości Dębe Wielkie*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=16> (dostęp: 25 maja 2015 r.).

³⁵ *Tamże*.

³⁶ Lilla Małgorzata Kłos, *Tradycja Mazowsza. Powiat miński*, s. 70.

³⁷ *Historia miejscowości Dębe Wielkie*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=16> (witryna gminy Dębe Wielkie), dostęp: 25 maja 2015 r..

³⁸ *Zespół Administracyjny Szkół*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=19> (witryna gminy Dębe Wielkie), dostęp: 25 maja 2015 r.; informacje własne.

Projekt skierowany był do dzieci niewielkiej, bo liczącej 8484 mieszkańców Gminy Dębe Wielkie w województwie mazowieckim. W samej miejscowości znajduje się 1 publiczne przedszkole obejmujące wówczas opieką jedynie 50 dzieci, podczas gdy ogólna liczba dzieci w wieku 3-5 lat wynosiła 337 osób (dane Urzędu Gminy z drugiej połowy roku 2010), a w tym 113 trzylatków, 126 czterolatków i 98 pięciolatków. Zrodziło to palącą potrzebę utworzenia dodatkowych miejsc przedszkolnych. Do czasu rozpoczęcia realizacji projektu opieką objętych było bowiem 107 dzieci. 93 dzieci znalazło miejsce w punktach przedszkolnych (opieka do 5 godz.) oraz w przedszkolach niepublicznych. Pozostałe 87 dzieci (43 dziewcząt i 42 chłopców) nie znalazło miejsca w istniejących w Gminie placówkach. Rodzice 33 dzieci byli zmuszeni do wożenia dzieci do innych miejscowości. Kolejny rok szkolny nie rókował poprawy. Gmina również nie planowała otwarcia żadnego przedszkola ze względu na brak środków finansowych i potencjału dydaktycznego. Tak więc poziom uczestnictwa w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie w roku 2011 był ciągle niewystarczający. Inną przyczyną była niska jeszcze świadomość rodziców w sprawie korzyści płynących z edukacji przedszkolnej. O potrzebie realizacji projektu w proponowanym kształcie świadczyło duże zainteresowanie i deklaracje mieszkańców gminy w badaniu przeprowadzonym przez podmiot aplikujący o środki (Europejska Fundacja Kultury) oraz wsparcie władz z wójtem Gminy Dębe Wielkie na czele, który udostępnił lokal na terenie Gminy na potrzeby utworzenia nowej placówki.

Zapewnienie fachowej opieki i prowadzenie zajęć na wysokim, nowoczesnym poziomie miało także zwiększyć poczucie satysfakcji rodziców i opiekunów z kształcenia ich dzieci. Miało się stać potwierdzeniem słuszności decyzji o wysłaniu dziecka do przedszkola. Nowatorski, bo z elementami kształcenia artystycznego, program miał stać się przykładem zachęcającym inne placówki oświatowe do tworzenia systemowych rozwiązań na rzecz kształcenia na różnych poziomach, uwzględniającego upowszechnianie kultury.

Cel ogólny projektu

Ogólnym celem projektu była poprawa do czerwca 2013 o minimum 55% dostępu do edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Dębe Wielkie (woj. mazowieckie) poprzez uruchomienie innej formy wychowania przedszkolnego oraz ogólnego przygotowania 30 dzieci (15 dziewczynek i 15 chłopców) w wieku 3-5 lat z Gminy Dębe Wielkie do bezpiecznego przekroczenia progu edukacyjnego.

Opis grupy docelowej

Grupą docelową projektu było 30 dzieci w wieku 3-5 lat o utrudnionym dostępie do edukacji, dzieci z trudnościami w osiągnięciu gotowości szkolnej, dzieci z rodzin o niskim statusie materialnym, niskim poziomie wykształcenia rodziców, innymi słowy dzieci zagrożone wykluczeniem społecznym. Ich rozwój nie był stymulowany, rodzice w dużej mierze nie uświadamiali sobie znaczenia edukacji przedszkolnej w dalszym rozwoju ich dzieci. Proponowany projekt odpowiadał więc na zgłaszane i obserwowane potrzeby środowiska lokalnego, które bez wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego, umożliwiającego bezpłatny udział w projekcie, nie mogły być zaspokojone.

Powszechny dostęp do systemu edukacji bowiem jest warunkiem niezbędnym podniesienia ogólnego wykształcenia społeczeństwa, zapewnia dzieciom istotną stymulację rozwoju, kształtuje umiejętności niezbędne do podjęcia czytania i pisanie, umożliwia kształtowanie kompetencji kluczowych i wyrównuje szanse edukacyjne. Pomaga im oraz ich rodzicom w bezpiecznym przekroczeniu progu szkoły, a jej upowszechnienie wymaga wdrożenia nowych i wsparcie istniejących form edukacji przedszkolnej dostosowując je do potrzeb dzieci i rodziców.³⁹

Zaproponowane w projekcie zajęcia miały przyczynić się do wykształcenia poczucia u dzieci, że wiedza jest wartością a placówka oświatowa miejscem przyjaznym. W konsekwencji założono, że tak przygotowywane dzieci w przyszłości będą bardziej kreatywne, przedsiębiorcze, chętne do zdobywania wiedzy i pozyskiwania umiejętności poradzenia sobie na przyszłym rynku pracy.

Rekrutacja odbiorców wsparcia

Proces rekrutacji podzielono na trzy etapy. W pierwszym etapie prowadzona była akcja informacyjno-promocyjna na terenie gminy Dębe Wielkie i okolicznych gminach. Została utworzona strona internetowa projektu oraz rozwieszono ogłoszenia, plakaty i rozdystrybuowano ulotki. Materiały te umieszczane były we wszystkich miejscach publicznych Gminy, takich jak przychodnia zdrowia, Urząd Gminy, biblioteka, szkoła, przystanki, sklepy. W miesiącach styczeń-luty 2012 r. zorganizowane były spotkania informacyjno-promujące zarówno dla rodziców dzieci uczęszczających jak i nie chodzących do przedszkoli.

³⁹ B. Murawska, *Przedszkole a start szkolny*, [w:] www.frd.org.pl (dostęp: 10 czerwca 2015 r.).

W okresie marzec-kwiecień 2012 r. (II etap) zaplanowano nabór do projektu na podstawie dobrowolnych zgłoszeń osób chętnych posłać swoje dzieci do przedszkola w postaci świadomej i dobrowolnej, ale pisemnej zgody rodzica na udział dziecka w projekcie. Niezbędne było wypełnienie kart rekrutacyjnych i podpisanie zgody na przetwarzanie danych osobowych na użytek rekrutacji. Ustalono również kryteria naboru. W pierwszej kolejności wybierane były dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Wyłonione zostały po dokonaniu przez specjalistów diagnozy wykonanej na podstawie specjalistycznego narzędzia diagnostycznego, którego wynik był podstawowym kryterium. Za tę sferę odpowiedzialny był psycholog. Dzieci, które nigdy nie korzystały z opieki przedszkolnej oraz dzieci niepełnosprawne lub/i dzieci niepełnosprawnych rodziców miały być przyjmowane w pierwszej kolejności. Niemniej ze względu na nieocenioną wagę kształcenia przedszkolnego założono, że w przypadku większej liczby chętnych Fundacja dołoży wszelkich starań (dostosowanie dodatkowych pomieszczeń i zatrudnienie kolejnych wychowawców), aby objąć opieką wszystkie zgłoszone dzieci, a tym samym w ramach zatwierdzonych środków w projekcie zwiększyć grupę docelową.

Na III etap procesu pozyskiwania odbiorców wsparcia składało się ogłoszenie wyników rekrutacji. Ogłoszono listę osób przyjętych i listę rezerwową. Liczba chętnych znacznie przekroczyła zakładaną liczbę 30 dzieci. Zgłosiło się bowiem ponad 80 osób.

Działania ujęte w projekcie

Adaptacja pomieszczeń

W ramach zadania przeprowadzone zostały prace adaptacyjne, w celu przystosowania lokalu udostępnionego przez Gminę do potrzeb zorganizowania w nim ośrodka opieki dla dzieci według wymagań określonych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 maja 2009 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania oraz ustawą z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej. Podmiot realizujący projekt przewidział następujące prace remontowe: przebudowę łazienki dla potrzeb dzieci, malowanie, zabezpieczenie grzejników, zakup mebli do sal i szatni, zakup wyposażenia, tj. pościel i leżaki, zabawki, apteczka i środki opatrunkowe, gaśnica, trudnozapalne wykładziny i zmywalne tapety. Fundacja dostosowała pomieszczenia przeznaczone dla dzieci do wymagań przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz wymagań sanitarnych, uzyskała

pozytywną opinię państwowego powiatowego inspektora sanitarnego i komendanta powiatowego Państwowej Straży Pożarnej. Koszt wszystkich prac remontowych został pokryty w ramach projektu przez realizatora projektu, czyli Fundację. Wszystkie pomieszczenia zostały dostosowane do potrzeb dzieci niepełnosprawnych.

Zorganizowanie opieki dla dzieci

Placówka była dostępna przez cały rok szkolny od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-18.00, ale każde dziecko uczęszczało w wymiarze maksymalnie 20 godzin tygodniowo (5 godz. dziennie). Podczas pobytu w utworzonym w ramach projektu ośrodku opiekuńczo-edukacyjnym, bo tak roboczo została nazwana we wniosku o dofinansowanie projektu placówka, zapewnione były posiłki oraz możliwość leżakowania. Na terenie wokół budynku zorganizowano niewielki plac zabaw (piaskownica, huśtawki, zjeżdżalnia, drabinka), gdyż ze względu na brak wystarczających środków Fundacja odstąpiła od budowy dużego placu zabaw. Niemniej na mocy zawartego porozumienia z dyrektorem znajdującego się w bardzo bliskim sąsiedztwie Gminnego Przedszkola dzieci mogły korzystać z placu zabaw w przedszkolu publicznym. Istotnym działaniem zaproponowanym już w trakcie realizacji projektu było wynajęcie busa do przewozu dzieci zamieszkujących w najbardziej oddalonych zakątkach gminy. W przeciwnym razie dzieci te nie miałyby szansy korzystać z oferowanej formy edukacji przedszkolnej.

W ośrodku odbywały się stałe dyżury pielęgniarskie (średnio 40 godz. miesięcznie), psychologiczne (psycholog przeprowadził diagnozy i konsultacje z dziećmi i ich rodzicami – 6 godzin na 1 dziecko). Natomiast logopeda pracował w ramach swoich dyżurów z dziećmi mającymi trudności z wymową (15 godz. miesięcznie). W każdym zadaniu zaproponowanym we wniosku o dofinansowanie projektu wnioskodawca był zobligowany do przedstawienia produktów, jakie zostaną wytworzone w ramach realizowanego projektu. I tak przewidziane produkty przedstawiają się następująco:

- 560 godz. dyżuru pielęgniarskiego
- 180 godz. konsultacji psychologicznych
- utworzenie diagnozy dla 30 dzieci
- 210 godz. dyżurów logopedycznych
- program kształcenia, który był wdrażany nie tylko w czasie trwania projektu, ale i po uzyskaniu przez formę edukacji przedszkolnej statusu przedszkola.

Prowadzenie zajęć w grupie wiekowej 4-5 lat

W grupie wiekowej 4 i 5 lat dzieci znajdowały się pod opieką 2 pedagogów, których zadaniem było rozwijanie umiejętności dzieci poprzez realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz zajęcia edukacyjne z zakresu języka obcego (2 razy w tygodniu po 30 minut), muzyki i rytmiki (2 razy w tygodniu po 30 minut), plastyki (2 razy w tygodniu po 30 minut) i sportowo-korekcyjne (1 godz. lekcyjna w tygodniu). Odbywały się również zajęcia sportowo-rehabilitacyjne oraz korekcyjno-kompensacyjne dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wszystkie zajęcia zawierały treści mające na celu uczenie szacunku i otwartości wobec inności oraz niwelowanie krzywdzących stereotypów dotyczących płci (jako obowiązek realizacji zasady „gender” w projektach finansowanych z UE).

Oferowane produkty:

- min. 2940 godz. sprawowania opieki nad dziećmi w wieku 4-5 lat.
- 84 zajęcia 30-minutowe z muzyki i rytmiki
- 120 zajęć 30-minutowych z plastyki
- 120 zajęć 30-minutowych nauki j. angielskiego.

Prowadzenie zajęć w grupie wiekowej 3-4 lata

Do opieki nad dziećmi w wieku 3-4 lat zaangażowana została wykwalifikowana kadra – 2 opiekunów sprawowało opiekę jednocześnie. Dodatkowo nad prawidłowym rozwojem maluchów czuwał psycholog. Liczba dzieci przypadająca na jednego opiekuna to maksymalnie 7 osób. W grupie maluchów nauczyciele realizowali program wychowania wczesno-przedszkolnego. Zajęcia dodatkowe realizowane w ośrodku to plastyka (2 razy w tygodniu po 30 minut) i muzyka z rytmiką (1 lub 2 razy na tydzień po 30 minut) w formie odpowiadającej potrzebom i możliwościom poznawczym dzieci. Odbywały się również zajęcia sportowo-rehabilitacyjne i stymulujące rozwój. W sali głównej przestrzeń została wyposażona i zaadaptowana w formie kącików, tj. zabaw, kulinarnego, laleczkowego, samochodowego itp.

Produkty:

- min. 2940 godz. sprawowania opieki nad dziećmi w wieku 3-4 lat.
- 64 zajęcia 30-minutowe z muzyki i rytmiki
- 120 zajęć 30-minutowych z plastyki.

Akcentowanie w programie edukacyjno-wychowawczym rozwoju dziecka w kierunku artystycznym uzasadniane było przekonaniem, iż wzbogacenie sfery uczuć czyni dziecko bardziej podatnym na wpływy wychowawcze, łatwiej jest kształtować u niego postawy moralne. Wartości wychowawcze wynikające z kontaktu z muzyką to rozwój świadomości własnej

psychiki, poznawanie uczuć innych ludzi, pogłębianie przeżyć, rozwijanie wrażliwości uczuć.⁴⁰ Treści, jakie niesie muzyka w warstwie dźwiękowej i towarzyszące jej słowa piosenek kształtują w dziecku stosunek do otoczenia szkolnego i rodzinnego, kraju, jego kultury i tradycji. Wychowanie plastyczne w przedszkolu rozwija i wzbogaca możliwości artystyczne dziecka, zachęca do twórczego działania i do ekspresji. Ponieważ dzieci często mają problemy z werbalnym wyrażaniem swoich uczuć, rozwijanie ekspresji plastycznej, przy pomocy różnorodnych czynników inspirujących, ma bardzo pozytywny wpływ na psychikę dziecka, uwalniając je od nagromadzonych, nie wyrażonych emocji.

Budżet projektu

Przygotowując budżet projektu, dokładano starań, aby szczegółowo zaplanować wydatki zgodnie ze stosownymi regulacjami, m.in. wytycznymi w zakresie kwalifikowania wydatków⁴¹. Istotnym działaniem przy tworzeniu budżetu był proces dokonywania szacowania cen, który polega przede wszystkim na porównaniu 3 cen rynkowych i wybraniu najlepszej oferty, chociaż niekoniecznie najtańszej. Istotnym elementem tworzenia budżetu było wykazanie celowości, zasadności wydatków i niezbędności kosztów zaplanowanych w budżecie. W projekcie wydatki ujęte w budżecie przypisano do konkretnego zadania i są ściśle z nim związane. Przykładowo, zakup materiałów dydaktycznych jest wydatkiem w zadaniu dotyczącym prowadzenia zajęć, a zakup mebli wydatkiem przypisanym do zadania związanego z adaptacją pomieszczeń.

3. Trwałość projektu – powstanie Przedszkola Niepublicznego Europejskiej Fundacji Kultury „Euromisie”

Po oficjalnym zakończeniu projektu dnia 30 czerwca 2013 r. Fundacja rozpoczęła prace remontowe zmierzające do przekształcenia ośrodka wykorzystywanego na cele projektu w przedszkole niepubliczne. Zakładając przedszkole stworzono rodzicom możliwość pozostawiania dzieci pod opieką przedszkola do 10 godzin dziennie. W ramach projektu dzieci uczęszczały do ośrodka bezpłatnie i przebywały w ośrodku maksymalnie 5 godzin dziennie.

⁴⁰ W. Wackenroder, *Muzyka w życiu dziecka przedszkolnego*, [w:] <http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU2391> (dostęp: 25 maja 2015 r.)

⁴¹ *Wytyczne w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, Warszawa, 2014, s. 21. Zob. J. Uryga, W. Magielski, I. Bienias, *Środki unijne. Klasyfikacja – funkcjonowanie – ewidencja i rozliczanie*, Gdańsk 2007, s. 129.

Wszystkie zajęcia i posiłki były finansowane w ramach projektu ze środków Unii Europejskiej. Tymczasem z chwilą zarejestrowania nowej placówki jako Przedszkole Niepubliczne, które otrzymywało 75% dotacji gminnej, rodzice byli zmuszeni wносить opłaty za wyżywienie i za opiekę nad dzieckiem (czesne). Sytuacja ta spowodowała, iż niektórych rodziców nie było stać na opłacanie przedszkola. Wprawdzie Fundacja nie odnotowała braku chętnych do korzystania ze świadczeń przedszkola, to jednak nie udało się zrealizować w pełni celów związanych z poprawą dostępności do edukacji tych dzieci, które mają wyjątkowo utrudniony dostęp do edukacji przedszkolnej z powodów finansowych lub z powodu odległości i braku możliwości dojazdu.

W okresie 3 miesięcy, tj. lipiec sierpień, wrzesień 2012 r. dostosowano pomieszczenia w taki sposób, aby spełnić wymogi zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75 poz. 690, z późn. zm.) oraz zgodnie ze standardami o charakterze sanitarno-epidemiologicznym i z zakresu ochrony zdrowia dziecka i pracowników. Fundacja przed rozpoczęciem kolejnych zajęć dostosowała pomieszczenia przeznaczone dla dzieci do wymagań przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz wymagań sanitarnych. Uzyskał w konsekwencji pozytywne opinie Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego, Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego i Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej. Wszystkie zakupione w ramach projektu meble, materiały i sprzęty zostały wykorzystane w nowej przestrzeni.

Podsumowanie

Artykuł niniejszy miał na celu przedstawienie studium przypadku wykorzystania środków unijnych na cele oświatowe w zakresie wychowania przedszkolnego. Przybliżono w niej fakt utworzenia przedszkola niepublicznego w miejscowości Dębe Wielkie, wsi położonej w powiecie mińskim województwa mazowieckiego, będącej siedzibą gminy pod tą samą nazwą. Organem prowadzącym przedszkola stała się Europejska Fundacja Kultury, organizacja pozarządowa utworzona w Katowicach przed 23 laty. Udostępnienie w województwie mazowieckim w latach 2007-2013 środków unijnych na cele oświatowe umożliwiło w/w Fundacji poszerzenie oferty edukacyjnej we wskazanej miejscowości poprzez zapewnienie począwszy od marca 2012 r. grupie kilkudziesięciu dzieci wychowania przedszkolnego zgodnie ze obowiązującymi w tym zakresie standardami oświatowymi. Opiswany przypadek stanowi przykład udanego przedsięwzięcia edukacyjnego oraz skutecznego wykorzystania środków z puli Unii Europejskiej.

Prezentowana praca jest krytycznym studium opisywanego zjawiska. Ukazała nie tylko pozytywne przejawy podjętej problematyki, lecz także występujące w tym zakresie niedomogi. Wśród wniosków wskazujących na niepowodzenia w procesie wykorzystania środków unijnych na cele wychowania przedszkolnego wymieniono sytuację dzieci, które były beneficjentami przedmiotowego projektu, lecz ze względu na jego zakończenie nie mogły kontynuować nauki w przedszkolu. Dotyczy to grupy dzieci młodszych. Dzieci w wieku umożliwiającym rozpoczęcie nauki w klasie „zerowej” mogły pozostać w systemie oświatowym, natomiast dzieci młodsze znalazły się na powrót poza tym systemem. Jest to szczególnie dotkliwe dla dzieci z rodzin objętych ubóstwem i innymi postaciami wykluczenia społecznego (względnie zagrożeniem wykluczeniem społecznym).

Wśród głównych wniosków płynących z analizy procesu tworzenia i prowadzenia przedszkola niepublicznego w Dębie Wielkie wskazać należy główne korzyści z wykorzystania przedmiotowych środków na cele edukacyjne. Należy do nich samo utworzenie przedszkola niepublicznego, które zdecydowanie poszerzyło ofertę edukacyjną w niewielkiej miejscowości wiejskiej. Bez tych środków przedszkole niepubliczne by nie zaistniało. Dowodzi tego m.in. fakt, iż od 2011 r. w Dębie Wielkie nie powstało żadne inne przedszkole niepubliczne. Po drugie można twierdzić, iż zaistnienie tego przedszkola spowodowało poszerzenie oferty społeczno-kulturowej w tytułowej gminie. Stało się to możliwe dzięki owocnej współpracy z władzami samorządowymi, w tym z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, oraz z licznymi mieszkańcami wsi i gminy, w tym z instytucjami społecznymi, na czele z Ochotniczą Strażą Pożarną w Dębie Wielkie.

Ogólny bilans wykorzystania środków unijnych na przedszkole niepubliczne w Dębie Wielkie należy uznać za zdecydowanie korzystny. Istnienie tego przedszkola po zakończeniu opisywanego projektu europejskiego jest dowodem, iż nowa inicjatywa edukacji przedszkolnej w tej miejscowości ma charakter trwały.

Bibliografia

- ARC-Rynek i Badania, *Badanie opinii na temat kształcenia przez całe życie*, Sierpień 2010 r.
- Bajko Z., Józwik B., *Programy operacyjne polityki spójności*, [w:] *Fundusze Unii Europejskiej w Polsce na lata 2007-2013*, red. Z. Bajko, B. Józwik, M. Szewczak, Lublin 2008.
- Dyrda B. i in., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*, Katowice 2008.

- Fundusze Unii Europejskiej w Polsce na lata 2007-2013*, red. Z. Bajko, B. Józwik, M. Szewczak, Lublin 2008.
- Kłós L.M., *Tradycja Mazowska. Powiat miński*, Warszawa 2011.
- Kołodziejczyk W., Polak M., *Jak będzie zmieniać się edukacja? Wyzwania dla polskiej szkoły i ucznia*, Warszawa 2011.
- Lejczyk M., Poździk R., *Fundusze unijne. Zasady finansowania projektów ze środków unijnych w Polsce w latach 2007-2013*, Lublin 2010.
- Prawo oświatowe*, red. S. M. Kwiatkowski, K. Gawroński, Warszawa 2013.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki, *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 14 stycznia 2015.
- Pyter M., Balicki A., *Leksykon prawa oświatowego i prawa i szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2014, s. 256.
- Rola projektów europejskich w rozwoju lokalnym i regionalnym*, red. M. Adamowicz, Warszawa 2004.
- Sikora-Gaca M., *Fundusze europejskie w teorii i praktyce. Znaczenie perspektywy finansowej 2007-2013 i 2014-2020 dla Polski*, [w:] *Fundusze europejskie w teorii i praktyce. Edukacja, gospodarka, kultura i społeczeństwo*, red. M. Sikora-Gaca, U. Kosowska, Warszawa 2014.
- Spółeczeństwo w drodze do wiedzy. Raport o stanie edukacji 2010*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2011.
- The System of Education in Poland*, red. M. Smolik i in. Warszawa 2012.
- Uryga J., Magielski W., Bienias I., *Środki unijne. Klasyfikacja – funkcjonowanie – ewidencja i rozliczanie*, Gdańsk 2007.
- Wytyczne w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, Warszawa 2014.

Wykaz publikacji internetowych

- Al-Tawil E., *Rozwój edukacji przedszkolnej dzięki funduszom europejskim*, [w:] <http://mazowia.eu/aktualnosci/rozwoj-edukacji-przedszkolnej-dzieki-funduszom-europejskim.html> (dostęp: 20 maja 2015 r.).
- Historia miejscowości Dębe Wielkie*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=16> (dostęp: 25 maja 2015 r.).
- Murawska B., *Przedszkole a start szkolny*, [w:] www.frd.org.pl (dostęp: 10 czerwca 2015 r.).
- Położenie gminy Dębe Wielkie*, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=15> (dostęp: 25 maja 2015 r.).

Statystyka, [w:] <http://www.debewielkie.pl/index.php?pid=32> (dostęp: 25 maja 2015 r.).

Wackenroder W., *Muzyka w życiu dziecka przedszkolnego*, [w:] <http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU2391> (dostęp: 25 maja 2015 r.)

European Funds as a source for financing the pre-school education. A case study of non-public kindergarten in Dębe Wielkie

Poland's membership in the European Union opened the flow of funds directed – *inter alia* – towards the development of country's system of education. Particularly the Human Capital Operational Programme has been designated to fulfill the needs in that area. One of its key objectives is to expand the scope of pre-school education and care. The paper presents the case study of a kindergarten in small village Dębe Wielkie in Mazovia Voievodship which was initiated and created entirely from EU funds by non-governmental organization called Europejska Fundacja Kultury. It reconstructs the process of preparation and implementation of the said project, offering remarks on its strengths and weaknesses. In conclusion, EU's financial support for pre-school education is perceived as crucial in meeting the educational needs of significant group of the youngest inhabitants of Dębe Wielkie.